

---

varNoddhAratantravachanAni Explanation of construction of Devanagari letters

वर्णोद्धारतन्त्रवचनानि

Document Information

Text title : varNoddhAratantravachanAni Explanation of construction of Devanagari letters

File name : varNoddhAratantravachanAni.itx

Category : misc, sahitya

Location : doc_z_misc_general

Author : shabdakalpadruma of Radha Kanta Deb. Detailed explanation by Ganapatishastri
Hebbar (1902-1987) in Sanskrit and Marathi

Transliterated by : Milind Khadilkar

Proofread by : Milind Khadilkar, NA

Latest update : September 11, 2021

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 11, 2021

sanskritdocuments.org

వర్ణోద్ధారతన్త్రవచనాని

(అ)

దక్షతః కుణ్ణలీ భూత్వా కుఞ్చితా వామతో గతా ।
తతోర్ధ్వసఙ్గతా రేఖా దక్షోర్ధ్వా తాసు శఙ్కరః ॥
విధిర్నారాయణశ్చైవ సన్నిష్ఠేత్కమతః సదా ।
అర్థమాత్రా శక్తిరూపా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ఆ)

అకారరూపమాసాద్య దక్షక్రోడాయతా త్వధః ।
బ్రహ్మాదయస్తథా శక్తిస్తాసు తిష్ఠన్తి నిత్యశః ॥

(ఇ)

ఊర్ధ్వాధః కుబ్జితా మధ్యే రేఖా తత్సఙ్గతా భవేత్ ।
లక్ష్మీర్వాణీ తథేన్ద్రాణీ క్రమాత్తాస్యేవ సంవసేత్ ॥
శీర్షాధః కుఞ్చితా రేఖా దక్షోర్ధ్వా కామరూపిణీ ।
మాత్రాశక్తిః కోణయుతా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ఈ)

ఊర్ధ్వాధః కుఞ్చితా మధ్యే త్రికోణాధోగతా పునః ।
అధోగతా కోణశీర్షా కుఞ్చితా దక్షతః శుభా ॥
శీర్షార్ధక్షే కోణయుతా కుఞ్చితోర్ధ్వగతా పునః ।
చన్ద్రసూర్యాగ్నిరూపా సా మాత్రాశక్తిః ప్రకీర్తితా ॥

(ఊ)

ఊర్ధ్వాధో మధ్యతః కుబ్జా రేఖా వామగతా శుభా ।
తిష్ఠన్తి వాయువహ్నిద్రాః శక్తిర్మాత్రా పరా స్మృతా ॥

(ఊ)

తద్రూపాధోగతా రేఖా కుబ్జితా వామతః శుభా ।

తిష్ఠన్తి తాసు రేఖాసు యమాగ్నివరుణః క్రమాత్ ॥

అధోర్ధ్వగామినీ మాత్రా లక్ష్మీర్వాణీ చ సా స్మృతా ॥

(ఋ)

ఊర్ధ్వార్ధక్షగతా వక్రా త్రికోణా వామతః స్తతః ।

పునస్వధోదకృగతా మాత్రాశక్తిః పరా స్మృతా ॥

మాత్రాస్య బ్రహ్మవిష్టిశాస్తిష్ఠన్తి క్రమతః పరాః ।

(ఋ)

తద్రూపాధోగతా దక్షా వామతః కుఞ్చితా త్వధేః ।

పునర్దక్షగతా రేఖా తాసు బ్రహ్మేశవిష్టవః ॥

మాత్రాశక్తిః పరాజ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రవక్షతే ॥

(౧)

రేఖాధః కుణ్డలీ వక్రా దక్షతో వామతో గతా ।

వహ్నిశవాయవస్తాసు నిత్యం నన్తి చ నిత్యశః ॥

(౧౧)

తక్ష్మాడతుల్యరూపా చ రేఖా సా వైష్ణవీ స్మృతా ।

తత్సు (తాసు) వన్ద్యాః సురేశాని! దుర్గా వాణీ సరస్వతీ ॥

(౨)

కుఞ్చితా వామతో రేఖా దక్షకోణాయతా త్వధః ।

పునర్వామగతా సైవ తాసు వహ్నిశవాయవః ॥

(౩)

ఏకారరూపమధ్యే తు కిఞ్చిద్దక్షే తదోర్ధ్వతః ।

చన్ద్రేన్ద్రభానవస్తాసు మాత్రాశక్తిః క్రమాత్స్మృతా ।

త్రిధాశక్తిమయీ పూర్వా దుర్గా వాణీ సరస్వతీ ॥

(౪)

వామతః కుణ్డలీభూత్వా దక్షాన్మధ్యే తు కుఞ్చితా ।

కిఞ్చిద్దక్షగతా యా తు కుఞ్చితా వామతస్త్వధః ।

బ్రహ్మేశవిష్టవస్తాసు మాత్రా తు బ్రహ్మరూపిణీ ।

శక్తిశ్చ పరమా సైవ ధ్యానమస్య ప్రవక్షతే ॥

(౫)

ఓకారదక్షమధ్యే తు గతా తూర్వగతాయతా ।
 కిచ్చితాన్ వామతో వక్రా తాను బ్రహ్మేశవిష్ణవః ।
 శక్తిర్మధ్యగతా రేఖా ధ్యానమస్య ప్రవక్ష్యతే ॥

(అం)

అకారరూప శీర్షే తు దక్షిణే బిన్దురూపిణీ ।
 బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ క్రమశస్తాసు తిష్ఠతి ।
 యా తు బిన్దుమయీ రేఖా సైవాద్యా శక్తిరూపిణీ ॥

(అః)

అకారరూపదక్షే తు ద్విబిన్దురథ ఊర్ధ్వతః ।
 బ్రహ్మేశవిష్ణవస్తాసు మాత్రాశక్తిః సమీరితా ।
 బిన్దుద్వయాన్వితా రేఖా సైవాద్యా శక్తిరీరితా ॥

(క)

వామరేఖాభవేద్బ్రహ్మో విష్ణుర్దక్షిణరేఖికా ।
 అధోరేఖా భవేద్రుద్రో మాత్రా సాక్షాత్ సరస్వతీ ॥
 కుణ్డలీ చాఙ్కశాకారా మధ్యశూన్యం సదాశివః ।
 కదంబుగోలకాకారం కకారం భావయేత్సుధీః ॥

(ఖ)

శివరూపా వామరేఖా దక్షరేఖా ప్రజాపతిః ।
 అధోరేఖా విష్ణురూపా సాక్షాద్బ్రహ్మస్వరూపిణీ ॥
 వామాద్వామగతా రేఖా వహ్నిరూపా చ సా స్మృతా ।
 మాత్రా కుణ్డలినీ సాక్షాత్ఫకారః పఞ్చదైవతః ॥

(గ)

అథః కుచ్చితరేఖా యా గాణేశీ సా ప్రకీర్తితా ।
 తతో దక్షగతా యా తు కమలా తత్ర సంస్థితా ॥
 అధోగతా తతో యా తు తస్యామీశం సదా వసేత్ ।

(ఘ)

సృష్టిరూపా వామరేఖా కిచ్చిదాకుచ్చితా తతః ।
 కుణ్డలీరూపమాస్థాయ తతోఽధోగత్య దక్షతః ॥
 అత ఊర్ధ్వంగతా రేఖా శమ్భుర్నారాయణస్తయోః ।

బ్రహ్మస్వరూపిణీ దేవీ మాత్రాశక్తిః ప్రకీర్తితా ॥

(జ)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా కింఞ్చిదాకుంఞ్చితా తతః ।
అధోగతా కుంజలీ తు మాత్రా శక్తిస్వరూపిణీ ।
రేఖాత్రయేషు బ్రహ్మేశవిష్ణవః సన్తి దేవతాః ॥

(చ)

వారాకువర్తులాకార ఊర్ధ్వాధః క్రమతో గతః ।
రేఖాత్రయేషు చన్ద్రాగ్నిసూర్యాస్తిష్ఠన్తి నిత్యశః ।
శక్తిర్మాత్రా తు విజ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ఛ)

ఊర్ధ్వాదధోగతా రేఖా కుంఞ్చితా కుంజలీ తతః ।
పునశ్చాధోగతా తాసు సన్తి బ్రహ్మేశవిష్ణవః ॥

(జ)

ఊర్ధ్వాధః కుంఞ్చితా రేఖా తాసు బ్రహ్మేశసంవిభుః ।
వాగ్దేవీ కమలా నిత్యా ద్విధా మాత్రా ప్రకీర్తితా ॥

(ఝ)

త్రికోణకుంజలీరూపా వామదక్షిణయోగతః ।
క్రమశస్తాసు తిష్ఠన్తి చన్ద్రసూర్యాగ్నయః ప్రియే ॥
తత్ర క్రోడగతా మాత్రా శక్తిర్బ్రహ్మస్వరూపిణీ ।
ఊర్ధ్వమాత్రా తథేన్ద్రాణీ మధ్యే నారాయణీ స్మృతా ॥

(ఞ)

కుంజలీరూపమాసాద్య దక్షతో వామతస్తథా ।
ఋజుశ్చాధోగతా మాత్రా వామతః కుంఞ్చితా పునః ॥
తిష్ఠన్తి తాసు నిత్యాసు సూర్యేన్ద్రవరుణాః సదా ।
కుంజలీద్వయరూపా తు యా మాత్రా మధ్యతః స్థితా ।
మహాశక్తిస్వరూపా సా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ట)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా కుంజలీరూపతస్తద్ధః ।

తిష్ఠన్తి తాసు నిత్యాసు కుబేరయమవాయవః ॥

మాత్రా కోణగతా చోర్ధ్వా తత ఊర్ధ్వగతా తు సా ।
యా నిత్యా పరమా శక్తిశ్చతుర్వర్గప్రదాయినీ ॥

(ఠ)

వార్తాకువర్తులాకారో రేఖాధిష్ఠితదైవతః ।
తిష్ఠన్తి క్రమతో నిత్యం చన్ద్రసూర్యాగ్నయః ప్రియే ।
మాత్రాహీనస్తూర్ధ్వశిఖిష్ఠకారః పరమేశ్వరి ॥

(డ)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా మధ్యే త్వాకుఞ్చితా తథా ।
లక్ష్మీర్వాణీ భవానీ చ క్రమశస్త్ర సంస్థితా ।
బ్రహ్మరూపా తథా మాత్రా మహాశక్తిః ప్రకీర్తితా ॥

(ఢ)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా వామదక్షిణతో గతా ।
తతః సా కుణ్డలీరూపా విష్ణ్వశబ్రహ్మరూపిణీ ।
మహాశక్తిమయీ మాత్రా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ణ)

కుణ్డలీత్వగతా రేఖా మధ్యతస్తత ఊర్ధ్వతః ।
వామాదధోగతా సైవ పునరూర్ధ్వం గతా ప్రియే ॥

(త)

ఆదౌ బిన్దుస్తతో మధ్యే కుణ్డలీత్వవాప్య సా ।
దక్షాద్వామగతా నిత్యా బ్రహ్మవిష్ణ్వశరూపిణీ ॥

(థ)

కుఞ్చితా కుణ్డలీ భూత్వా వామాద్దక్షిణతస్తతః ।
వామతః కుఞ్చితా భూత్వా దక్షాధో దక్షతో గతా ॥
ఊర్ధ్వం ఋజ్వాయతా రేఖా సురా గణ్ణాదయః క్రమాత్ ।
వాణీ భవానీ లక్ష్మీశ్చ ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ద)

త్రిశక్తినహితం దేవి త్రిబిన్దుసహితం తథా ।
ఆత్మాదితత్త్వసంయుక్తం దకారం ప్రణమామ్యహమ్ ॥

(ధ)

త్రికోణరూపరేఖాయాం త్రయో దేవా వసన్తి హి ।
విశ్వేశ్వరీ విశ్వమాతా వామతః స్కన్ధతః స్థితా ॥

(న)

వామతః కుణ్డలీ రేఖా ఊర్ధ్వాధః క్రమతః స్థితా ।
చన్ద్రాగ్నిసూర్యరూపా సా మాత్రా వాణీ ప్రకీర్తితా ॥

(ప)

కుఞ్చితా వామరేఖాయా కోణాద్దక్షిణతోఽపరా ।
కుఞ్చితా సాఽపి విజ్ఞేయా మాత్రా వామోద్గతా తథా ।
శమ్భుర్భ్రహ్మ భగవతీ క్రమశస్తాసు తిష్ఠతి ॥

(ఘ)

వక్ర వామగతా రేఖా తతోఽధః సక్లతా భవేత్ ।
తస్మాద్మూర్ధ్వగతా భూత్వా దక్షమారభ్య కుణ్డలీ ॥
బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ కుణ్డలీ బ్రహ్మరూపిణీ ।
మాత్రా వామోద్దక్షిణతః క్రమతః పరికీర్తితా ॥

(బ)

త్రికోణరూపిణీ రేఖా విష్ణ్వశబ్రహ్మరూపిణీ ।
మాత్రాశక్తిః పరాజ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(భ)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా వామే వక్రా తు కుణ్డలీ ।
పునశ్చాధోగతా సైవ అత ఊర్ధ్వగతా పునః ।
బ్రహ్మశమ్భుశ్చ విష్ణుశ్చ క్రమశస్తాసు తిష్ఠతి ॥

అథవా -

కిఞ్చిదాకుఞ్చితా రేఖా వామోద్దక్షిణతో గతా ।
తతో వక్రా వామగతా తాసు వాణ్యాదయః క్రమాత్ ।
ఋజుమాత్రా మధ్యగతా కోణాద్దక్షగతా పునః ।
మహాశక్తిస్వరూపా సా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

The verse for ma is repeated as for bha, as an alternative

(మ)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా వామే వక్రా తు కుణ్డలీ ।
పునశ్చాధోగతా సైవ అత ఊర్ధ్వగతా పునః ।
బ్రహ్మశముఖశ్చ విష్ణుశ్చ క్రమశస్తాసు తిష్ఠతి ॥

(య)

ఊర్ధ్వాధః క్రమతో రేఖా చతుష్కోణమయీ శుభా ।
నారాయణేశవిధయః తాసు తిష్ఠన్తి నిత్యశః ।
మాత్రా కుణ్డలినీ జ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ర)

దక్షతః కుణ్డలీ రేఖా వామార్దక్షగతాప్యధః ।
పునర్దక్షగతా ద్వేధా తతోఽధోగత్య చోర్ధ్వతః ॥
భవానీ శక్కరో వహ్నిస్తాసు తిష్ఠన్తి నిత్యశః ।
అర్ధమాత్రా బ్రహ్మరూపా మహాశక్తిః ప్రకీర్తితా ॥

అథవా -

ఊర్ధ్వాధ క్రమతో రేఖా త్రికోణాధోగతా హి సా ।
విధిరీశః కేశవశ్చ తాసు తిష్ఠన్తి నిత్యశః ॥

ఊర్ధ్వస్థితా తు యా మాత్రా సా శక్తిః పరికీర్తితా ।
తస్య మధ్యగతా రేఖా వహ్నిరూపా హి సా స్మృతా ।
నిర్గుణోఽసౌ సదా వర్ణో న కదాచిద్ గుణీ భవేత్ ॥

(ల) (ళ)

కుణ్డలీత్రయసంయుక్తా వామార్దక్షగతా త్వధః ।
పునరూర్ధ్వగతా రేఖా తాసు నారాయణః శివః ।
బ్రహ్మ శక్తిశ్చ సన్నిష్ఠేత్ ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(వ)

కోణత్రయతా రేఖా బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికా ।
మాయా శక్తిః పరా నిత్యా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(శ)

కుఞ్చితా వామతో దక్షగతా తు గోకృతిస్త్యధః ।
పునరూర్ధ్వగతా తాసు వహ్నిచన్ద్రదివాకరః ।

మాత్రా భవతి విజ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(ష)

చతుష్కోణమయీ రేఖా వామాద్దక్షిణతః క్రమాత్ ।

వహ్నిన్ద్రవిష్ణవస్తాసు తిష్ఠన్తి క్రమతః సదా ॥

ఊర్ధ్వమాత్రా శక్తిరూపా మహాలక్ష్మీసమా స్మృతా ।

మాత్రా మధ్యగతా యా తు వాగేవీ సా పరా స్మృతా ॥

(స)

కుఞ్చితా వామతో దక్షగతా చ గోకృతిస్తవధః ।

పునరూర్ధ్వగతా తాసు వహ్నిచన్ద్రదివాకరాః ।

మాత్రా భవానీ విజ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

(హ)

ఊర్ధ్వాదాకుఞ్చితా మధ్యే కుణ్డలీత్వం గతా త్వధః ।

పునరూర్ధ్వం గతా సైవ తాసు బ్రహ్మోదయః క్రమాత్ ।

మాత్రా చ పార్వతీ జ్ఞేయా ధ్యానమస్య ప్రచక్షతే ॥

ఇతి శబ్దకల్పద్రుమాన్తర్గతాని వర్ణోద్ధారతన్త్రవచనాని సమాప్తా ।

Encoded and proofread by Milind Khadilkar

varNodhAratantravachanAni Explanation of construction of Devanagari letters

pdf was typeset on September 11, 2021

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

